İyi Tarım Uygulamaları: Migros Ticaret Anonim Şirketi Örneği

Received/Geliş: 05/04/2017
Accepted/Kabul: 30/10/2017

Gonca YAŞAR*

Öz

Bireyler için beslenme kadar sağlıklı beslenme de son derece önemlidir. Son yıllarda yaşanan çevresel ve kimyasal kirlilik artışı bireylerin temiz ve güvenilir tarımsal gıda temin etmelerini zorlaştırmaktadır. Yaşam koşullarının değişmesiyle birlikte tarımsal ürünlerde de kirliliğin önüne geçebilmek amacıyla güvenilir ve temiz uygulamalar hayata geçmeye başlamıştır. Bu uygulamalardan biri de tarladan sofraya gelene kadar tarımsal üretimin her aşamada kontrol edilerek temiz ve güvenilir olduğunun garanti altına alınmasını ve bu hususta üreticilere sertifika verilmesini sağlayan "İyi Tarım Uygulamaları"dır. İyi Tarım Uygulamaları ile üretilen ürünlerinin tüketicilere ulaştırılması perakendeci firmalar vasıtasıyla gerçekleştirilmektedir. Türkiye'de ise iyi tarım ürünlerini tüketiciler ile buluşturan ilk perakende firma Migros Ticaret A.Ş.dir. Bu çalışmada öncelikle İyi Tarım Uygulamaları kavramına, Dünya'da ve Türkiye'de İyi Tarım Uygulamaları'na yer verilmiş; ardından Migros Ticaret A.Ş.'nin 2010 yılında başlattığı İyi Tarım Uygulamaları'nın üreticilere, Migros Ticaret A.Ş.'ye ve tüketicilere etkilerine değinilmiştir. Çalışmanın amacı, İyi Tarım Uygulamaları'nın üreticilere, Migros Ticaret A.Ş.'ye ve tüketicilere etkilerini araştırmaktır. Çalışmada Migros Ticaret A.Ş.'nin İyi Tarım Uygulamaları ile birlikte tarım ürünleri satışını artırdığı ve bu artışa paralel olarak iyi tavuk ve iyi et uygulamalarını hayata geçirdiği, tavuk ve et satışını da bu bağlamda artırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmada betimsel araştırma yöntemlerinden faydalanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İyi Tarım Uygulamaları, Temiz ve Güvenilir Gıda, Migros Ticaret A.Ş.

* Öğ.Gör. Giresun Üniversitesi, Eynesil Kamil Nalbant Meslek Yüksekokulu, Menkul Kıymet ve Sermaye Piyasası Programı, goncazerig@gmail.com, ORCID-ID: 0000-0003-2363-4797

Good Agricultural Practices: The Model of Migros Trade Incorporated Company

Abstract

Healthy nutrition is as important as nutrition for people. It is more difficult for people to have clear and reliable agricultural food due to environmental and chemical pollution in recent years. Clear and reliable applications are combined with lifestyle to stop pollution as a result of changing life situation. One of these applications is "Good Agricultural Practices" which is controlled all of its stage from field to table with the warranty of clearness and reliably. Good agricultural product which is produced with good agricultural practices is reached to people via retailer firms. Migros Trade Incorporated Company is the first retailer firm in Turkey which introduced people with good agricultural practices. Firstly, this study comprimes concept of good agricultural practices, good agricultural practices in the World and in Turkey. Secondly, the study comprimes impacts of good agricultural practices of Migros on the producers, on Migros and on the consumers. This study aims to discuss impacts of good agricultural practices of Migros on the producers, on Migros and on the consumers. The results are that Migros have risen its sales via Good Agricultural Practices on agricultural food, chicken and meat. Descriptive research methods are used on this study.

Key Words: Good Agricultural Practices, Clear and Reliable Food, Migros Trade Incorporated Company.

Giriş

İnsan yaşamın sürdürülebilmesi için tarımsal ürünler olan gıdalara daima ihtiyaç duyulmaktadır. Bu durum tarım sektörünün önemini koruduğunu ve bu sektörde çalışanların gelir ve refah düzeylerinin artması gerektiğini göstermektedir. Dünya nüfusunun ve çevre kirliliğinin artması; ayrıca, eğitim seviyesinin ve dolayısıyla tüketim bilincinin artması da tarımsal ürünlere olan talebin öncelikle temiz, güvenilir, sağlıklı ürünlere doğru kaymasına sebep olmuştur. Çünkü insanlar gıda talep ederken gıda güvenliğine yani talep ettikleri gıdaların temizliğine ve sağlığa olumsuz etkilerinin olup olmadıklarına da önem vermektedirler. Kısacası değişen yaşam koşulları, bireylerin gıda taleplerindeki kaygılarının tarım ürünlerindeki çeşitlilik ile beraber güvenilir gıda şekline dönüşmesine sebep olmuştur. Bunun doğal bir sonucu da gıda firmalarının satışa sunmuş oldukları tarımsal ürünlerin de güvenilir gıda kapsamına girmiş olmasıdır. Piyasadaki rekabet ortamı ve günümüz tüketim koşulları düşünüldüğünde, firmaların arz ettikleri ürünler arasında güvenilir gıdaların yani İyi Tarım Uygulamaları kapsamında ürünler bulundurmalarının, firmaların satışlarını ve dolayısıyla karlılıklarını artıracağı bir gerçektir. Türkiye'nin önde gelen süpermarketlerinden olan Migros Ticaret A.Ş. de gıda ürünleri arasına "İyi Tarım İyi Gelecek" sloganıyla iyi tarım uygulamaları kapsamında üretilen tarım ürünlerini almıştır. Böylelikle diğer süpermarketlere göre gıda ürünleri pazarında rekabet gücünü yükselterek karlılığını artırmaya başlamıştır. Bu durum yalnızca Migros Ticaret A.Ş.'nin amacı değil, aynı zamanda piyasada rekabet gücünün yüksek olmasını isteyen ve kar maksimizasyonuna göre hareket eden tüm tarımsal ürün satan perakendeciler için gerçekleştirilmesi gereken bir hedeftir.

Literatür Taraması

"İyi tarım" başlangıcından bu yana Dünya'da ve Türkiye'de hızla yayılmaya başlayan bir tarımsal uygulama olması sebebiyle bu alanda yapılan çalışmalar çoğunlukla üreticilerin İyi Tarım Uygulaması'nı nasıl yapmaları veya neden yapmaları gerektiğine dair kılavuz niteliğindeki bilgilerden oluşmaktadır. Bu çalışmaların çoğu Ziraat Mühendisleri gibi bu alanda uzmanlar ve konu üzerine çalışan benzer nitelikteki kişiler tarafından yapılmıştır. Bu araştırma kapsamında önemli görülen literatür çalışmaları aşağıda özetlenmektedir.

Hobbs(2003), İyi Tarım Uygulamaları'na uyum kapsamında verilen teşvikleri üreticiler, tüketiciler, tedarikçiler ve benzeri pek çok alandaki boyutuyla ele almıştır.

Dişbudak(2008), İyi Tarım Uygulamaları'nın tanımını yaparak, Türkiye'de Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikası'na uyum kapsamında İyi Tarım Uygulamaları ile ilgili çıkarılmış olan yönetmeliklere yer vermiştir. Ardından ise Türkiye için özel önlemler geliştirilen "İyi Tarımsal Uygulamalar Kodu"ndan bahsetmiştir.

Gonzales-Rodriguez, Noguerol-Pato ve diğerleri(2011), yeni nesil mantar ilacı içeren üç yeni nesil ticari mantar ilacının İyi Tarım Uygulamaları altında deneysel üzüm bağlarındaki beyaz üzümlere uygulanması sonucu, üzümlerde oluşan tüylü küflerin kontrol altına alındığını belirtmişlerdir.

Özercan(2011), İzmir ili süs bitkileri yetiştiriciliği potansiyelinin ve uygulanabilirliğinin belirlenmesi amacıyla 2010-2011 yılları arasını kapsayan bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmada, İzmir ili süs bitkileri sektöründe faaliyette bulunan üreticilerin katılımıyla, bu sektörün güçlü ve zayıf yönleri, fırsat ve tehditlerini belirlemek üzere SWOT analizi gerçekleştirmiştir. Yapılan değerlendirme sonrasında İzmir ili süs bitkileri sektörünün en kuvvetli yönünün iklim koşullarının elverişli oluşu, lojistik konumu; zayıf noktaları olarak da pazarlamada yaşanılan sorunlar, üretim planı olmayışı, teknik bilgi eksikliği, geleneksel sera kullanım faaliyetleri olduğunu belirlemiştir.

Hasdemir, Taluğ(2012), Afyonkarahisar'daki kiraz üreticilerinin bireysel ve işletme özellikleri incelenerek, İyi Tarım Uygulamaları'nı benimsemede etkili olan faktörler belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla, Afyonkarahisar'da kiraz üretimi yapan üreticiler arasından tabakalı örnekleme yöntemi ile belirlenen 136 üreticiye, anket çalışması yapılmak suretiyle elde edilen veriler analiz edilmiştir. İyi Tarım Uygulamaları yapan ve yapmayan gruplar arasında farklılığı anlamlı bulunan bağımsız değişkenlerin, lojistik regresyon çözümlemesi yapılarak İyi Tarım Uygulamaları yapma kararına olan etkileri oransal olarak belirlenmiştir

Subaşı(2012), İyi Tarım Uygulamaları'nın kavramı ve kapsamıyla ilgili bilgiler vererek, İyi Tarım Uygulamaları'nın neden ve nasıl yapılması gerektiği, Türkiye'nin İyi Tarım Uygulamaları'ndaki yeri ile ilgili genel bilgilere değinmektedir. Aksoy, Dıvrak ve Sütlü (2013)'te yayınlamış oldukları el kitabına göre üreticilerin İyi Tarım Uygulamaları'na nasıl

geçeceği, hangi yolları izleyeceği, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'ndan ne tür destekler alacakları ile ilgili üreticilere yol gösterici bilgiler verilmektedir.

Güzel(2012), tarım ürünleri dış ticaretinin Türkiye ekonomisi için öneminden ve Türkiye'nin yaş sebze meyve ihracatının büyük bir bölümünü Avrupa Birliği üyesi ülkelere gerçekleştirdiğinden bahsetmiştir. Avrupa Birliği üyesi ülkelerinde özellikle iyi tarım ürünleri sertifikasına sahip ürünleri talep ettiğini ve bu sebeple Türkiye'nin de özellikle iyi tarım ürünlerine yönelmesini ve dış ticaretini bu yolla artırması gerektiğini belirtmiştir.

Marine, David ve diğerleri(2016), Maryland ve Delaware isimli sebze üreticilerinin İyi Tarım Uygulamaları hakkında analiz yapmak amacıyla hasat öncesi üretim ile ilgili elektronik anket uygulamışlardır. 313 anketi probit regresyon yöntemiyle analiz ederek, tarla ölçeğinin ortalama marjinal etkilerini, yıllık üretimlerini ve piyasa kanallarıyla farklı tarla gıda güvenliği uygulamalarının kullanılabilme ihtimalini tahmin etmişlerdir.

Abdurahman(2016), Samsun ili Bafra ilçesinde İyi Tarım Uygulaması (İTU) yapan ve yapmayan çiftçilerin Tarımsal Bilgi ve Enformasyon Sistemleri (TBES)'ni karşılaştırmıştır. Araştırma sonucunda İTU uygulayan ve uygulamayan çiftçiler arasında bazı sosyo-ekonomik, kişisel ve tarımsal işletme özellikleri açısından farklılıklar belirlenmiştir. Öte yandan, İTU'yu benimseyen çiftçilerin en çok yararlandığı enformasyon kaynakları olarak ilçe tarım müdürlüğü ve elemanları, sebze üreticileri birliği (İTU) danışmanı ve ilaç/gübre bayileri belirlemiştir.

Özetlemek gerekirse yapılan çalışmaların bir kısmı İyi Tarım Uygulamaları'nın nasıl yapılması gerektiği niteliğinde rehber çalışmalar olup, bir kısmı ise İyi Tarım Uygulamaları'nı benimseyen üreticilerin tarımsal ürünlerdeki veriminin ve/veya bilgisinin ne ölçüde değiştiği ile ilgilidir.

İyi Tarım Uygulamaları Kavramı ve Kapsamı

İyi Tarım Uygulamaları kavramı, günümüzde yaşamın temposuna ve alım gücü artışına paralel olarak tüketim bilincinin gelişmesiyle ortaya çıkmıştır. Tüketim bilincinin gelişmesi gıda ürünlerinin hijyen açısından güvenilirliği ve insan sağlığına zarar vermeyecek koşullarda üretilmesi gerekliliğini de beraberinde getirmiştir. Bunların sonucunda İyi Tarım Uygulamaları kavramı ortaya çıkmış ve tüm tarımsal ürünleri içermese de

yaygın olarak üretilen ve tüketilen tarımsal ürünlerde İyi Tarım Uygulamaları devreye sokulmuştur.

Materyal

Çalışmanın verilerini, İyi Tarım Uygulamaları, GLOBALGAP ve EUREPGAP gibi çalışma ile yakından ilgisi olan konular hakkındaki Türkiye ve Dünya'daki yayınlar, tezler, makaleler, bildiriler, faaliyet raporları, dergiler ve gazeteler gibi kaynaklar oluşturmaktadır. Ayrıca çalışmada Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın verilerinden yararlanılmıştır.

Kavramsal Tartışma

Geçen yüzyılda tarım politikaları uygulamalarında esas amaç, tarımla uğraşan üreticilerin/çiftçilerin refah seviyesini artırmak, çiftçilerin gelirlerini istikrarlı hale getirmek ve sürdürülebilir gıda arzını sağlamak olmuştur. Bu ana amaçlar hem Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikası'nın hem de tüm dünyada uygulanan tarım politikalarının ana hedefleri olmuştur. Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikası Avrupa Birliği üyesi ülkelerin tarım politikalarını birleştiren ilk ortak politikadır. Avrupa Birliği'nin Ortak Tarım Politikasındaki ana amaçları; teknik ilerlemeyi geliştirmek, tarımsal üretimi rasyonel hale getirmek, tarımda çalışanların bireysel gelirlerinin artırılması yoluyla tarımsal nüfus için dengeli bir yaşam düzeyi sağlamak, tarımsal piyasalarda dengeyi sağlamak, tarımsal ürün arzını güvence altına almaktır (Europe's Common Agricultural Policy,2017). Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO)'nün ana amaçları da kapsayıcı tarım ve gıda sistemini etkin hale getirmek, tarımı daha verimli ve sürdürülebilir bir hale getirmek, gıda güvenliğini sağlamaktır (FAO,2017). Sürdürülebilir gıda arzının sağlanmasıyla üretim artmasına rağmen tarımsal ürünlerde verimlilik sağlanamamıştır. Bu sebeple tarım politikalarında hedeflenen bu amaç tüketim bilincinin artması ve gıda kaynaklı ortaya çıkan hastalıkların meydana gelmesi ile birlikte yerini güvenilir gıda kavramına bırakmıştır. Tüketicilerin çevreyle dost, insan ve hayvan sağlığına zarar vermeyen güvenilir gıda talepleri "iyi tarım" kavramını ortaya çıkarmıştır.

Çevre kirliliğinin ve tüketim bilincinin artması da aynı zamanda devleti, özellikle insan sağlığını doğrudan etkileyen ürünler olan gıda ürünlerinde müdahale etmeye ve önlem almaya yöneltmiştir.

Çevreye zarar vermeyen bir tarımsal üretimin yapılması, doğal kaynakların korunması, tarımda izlenebilirlik ve sürdürebilirlik ile gıda güvenliğinin sağlanması amacıyla yapılan tarımsal üretim modeline iyi tarım denilmektedir. İyi Tarım Uygulamaları, genellikle GAPs (Good Agricultural Practices) olarak ifade edilen, kaliteli ve güvenli bir üretimi geliştirmeye yardımcı olan birtakım tavsiyeleri ve zorunlulukları ifade etmektedir (Ersun ve Arslan, 2011). Üretim yaparken, tarımsal faaliyetlerin doğaya ve canlı yaşamına olumsuz müdahale etmeyecek şekilde gerçekleştirilmesi ve üretim sonrasında elde edilen ürünlerin belgelendirilerek tarımda izlenebilirliği, sürdürebilirliği ve gıda güvenliğini sağlayan bir üretim biçimi." olarak tanımlanan İyi Tarım Uygulamaları üretici ile tüketicinin karşılıklı olarak birbirine güven duyduğu ortamda gelişmektedir (Gözen, 2010). Bu uygulama, önceden planlanmış ve üretim sürdürülürken üretimin her aşamasının düzenli olarak kayıt altında tutulması, araştırma-geliştirme çalışmalarının yapılması, ürünlerin piyasaya sunulması ve güvenli bir biçimde alıcılara ulaştırılmasıyla ilgili tüm işlemler olarak tanımlanmaktadır (İçel, 2007).

FAO (Gıda ve Tarım Örgütü), İyi Tarım Uygulamaları'nı; "Tarımsal üretimin üretim ve pazarlama aşamalarının izlenilebilir, sürdürülebilir ve kırsal bölgelerdeki kalkınmaya yarayışlı olarak uygulanması düşünülen sistemlerdir." şeklinde tanımlanmaktadır (Anonim, 2017).

İyi Tarım Uygulamalarının amaçları;

- Çevre sağlığına zarar verilmeyen bir üretimin yapılması
- Doğal kaynakların korunması
- Tarımda izlenebilirlik ve sürdürülebilirlik
- Gıda güvenliğinin sağlanmasıdır.

İyi Tarım Uygulamaları'nın temel hedefi, üretimde kullanılan faaliyetlerin, yeni ve doğal çevreye zarar vermeyen tarım yöntemlerine, yenilenebilirlik ve sürdürülebilirlik kapsamında adapte etmektir (Doğan,2017).

İyi Tarım Uygulamaları'nın bu amaçları bilgi toplumunun ve nüfus artışının paralelinde tarım ürünleri talebinde yaşanan değişikliği de gözler önüne sermektedir. İçinde bulunulan dönem yalnızca bilinçli tüketicileri değil bilinçli üreticileri de oluşturmaktadır. Bu sebeple iyi tarım ürünleri üretimi konusunda bilinç arttıkça, bilinçli tüketicilerin gıda güvenliğine olan talepleri

arttığı için, İyi Tarım Uygulamaları'ndan yalnız tüketiciler değil üreticiler de fayda sağlayacaktır.

İyi Tarım Uygulamaları tarımsal üretimin başlangıcından hatta başlangıcından da önce toprak, su, çevre ve benzer risk değerlendirmelerinin yapılmasını da içeren, üretimin her aşamasının üreticiler tarafından kayıt altına alınıp kontrollü olarak yapıldığı bir üretim aşamasını ifade etmektedir. Kısacası iyi tarım, tarladan sofraya kadar uzanan kontrollü ve güvenli tarım üretimini ifade etmektedir. İyi Tarım Uygulamaları ile çevre ve toprak korunduğu, gıda güvenliği ve tarım işçilerinin sağlığı ile ferahına ilişkin tedbirleri içerdiği için de güvenli tarım ürünleri üretimi gerçekleşmektedir. Bu durum da tüketicilerin iyi tarım ürünlerini güvenle ve alınan tedbirler sebebiyle daha çok talep edilmesini sağlayacaktır. İyi tarım ürünlerine olan talebin artması bu ürünlerle ilgili reklam ve benzer yollarla farkındalık ve bilinç oluşturulmasıyla da ilişkilidir.

Üreticilerin iyi tarım ürünleri üretimindeki artış sürdürülebilir gıda ve gıda güvenliği temini sağlayacağı için, iyi tarım ürünleri üreten üreticilerin ürünlerine yönelik gerek yurt içi gerekse de yurt dışı talep artacak böylelikle üreticilerin tarım piyasasındaki rekabet koşulları iyileşecek ve karlılık oranları da değişecektir. Böylece tarım sektöründe önemli bir sorun olarak görülen düşük gelir düzeyi ortadan kalkacak ve tarım işçilerin gelir düzeyi artarak refah düzeyleri yükseltilmiş olacaktır.

İyi Tarım Uygulamaları'na Genel Bakış

İyi Tarım Uygulamaları kavramının ve kapsamının ayrıntılı olarak ele alınacağı bu bölümde Dünya'da ve Türkiye'de İyi Tarım Uygulamaları incelenmekte, ardından ise Türkiye'deki İyi Tarım Uygulamaları ile ilgili desteklerden bahsedilmektedir.

Dünya'da İyi Tarım Uygulamaları

Dünya Ticaret Örgütü(D.T.Ö.)'nün getirdiği Tarım Antlaşması ve Sağlık ve Bitki Sağlığı Antlaşması ile birlikte insan yaşamının ve sağlığının korunması amacı için belirlenen şartlar gıda güvenliği kavramını ortaya çıkarmıştır. Bu Antlaşma ile Türkiye'nin de aralarında bulunduğu D.T.Ö' ye üye ülkeler, gıda güvenliği hakkında yerel önlemlerini uluslararası standartlara ve ilkelere uyumlu hale getirmek zorunda kalmışlardır. Bu zorunluluk İyi Tarım Uygulamaları (Good Agricultural Practices-GAP), Kritik Kontrol Noktalarında Tehlike Analizi (Hazard Analysis at Critical

Control Point-HACCP) ve İyi Üretim Uygulamaları (Good Manufacturing Pratice-GMP) gibi uygulamaların gerekçesini teşkil etmektedir.

Bu bağlamda, 1990'lı yılların sonlarında Amerika Birleşik Devletleri Tarım Bakanlığı (USDA) ile Gıda ve İlaç Dairesi (FDA) tarafından taze olarak tüketilen yaş meyve sebzelerde gıda güvenliğinin sağlanması amacıyla İyi Tarım Uygulamaları (Good Agricultural Practices-GAP) başlatılmış ve yine aynı dönemlerde Dünya Gıda Teşkilatı (FAO) da İyi Tarım Uygulamaları'nın prensipleri üzerine çalışmalar başlatmıştır (Ersun ve Arslan, 2011).

İngiltere'de ise 1997 yılında EUREP (Euro Retailer Producer Group) Avrupa Perakendeci Üreticiler grubu adı altında yaş meyve ve sebze üretimi yapan perakendecilerin inisiyatifiyle tüketicilere güvenilir, çevreye, insan ve hayvan sağlığına zarar vermeyen gıda arzı sunmak amacıyla bir perakendeciler grubu oluşturulmuştur (GlobalG.A.P.,2016). 1999 yılında ise öncelikle yaş meyve sebzede dünyanın en kapsamlı İyi Tarım Uygulamaları esasları belirlenerek EUREPGAP adı altında yayınlamışlardır (Subaşı,2012). 10 yıl içinde özellikle Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikası'na Gündem 2000 belgesiyle birlikte getirilen Çapraz Uyum Yasası ile bu esasları benimseyen üretici ve perakendeciler diğer Avrupa ülkelerine de yayılacak şekilde artış göstermiştir. Gönüllülük esasına dayanan bir topluluk olmasına rağmen zamanla Şili (ChileGAP), Kenya (KenyaGAP), Çin (ChinaGAP), Meksika (MexicoGAP) gibi ülkelerin de bu standartları benimsemesiyle birlikte dünya çapında kabul görmüş ve böylece 7 Eylül 2007 tarihinden itibaren ismi GLOBALGAP olarak değiştirilmiştir (GlobalG.A.P.,2016). Tüm dünyada kabul edilmiş olan gönüllülük esasına göre uygulanan ilkeleri bulunmasına rağmen her ülkenin farklı tarımsal ürün koşulları sebebiyle ülke içinde GLOBALGAP esasları ile uyumlu yönetmeliklerle de bir takım değişikler yapılmıştır. Bugün dünyada başta İngiltere ve Hollanda olmak üzere toplam 19 ülkede oluşturulan "Ulusal ve Bölgesel Teknik Çalışma Grupları" ülkelerinin bu yönde tarımsal üretime adaptasyonuna yönelik faaliyetlerine hızla devam etmektedirler (Özçatalbaş, Danış,2004). Sertifikalı üreticiler bazında değerlendirme yapıldığında Almanya ve İngiltere'nin bu konuda en fazla üreticiye sahip olduğu, bu ülkeleri Hollanda, A.B.D., Güney Afrika gibi ülkelerin takip ettiği görülmektedir (GLOBALGAP,2017).

İyi Tarım Uygulamaları yapmaya karar vermeden önce üretim alanında daha önce yetiştirilen ürün veya tarımsal faaliyetler bilinmeli, insan sağlığı ve çevreye olan etkileri değerlendirilmeli, kontrol altına alınamayacak riskler söz

konusu ise bu alanlar İyi Tarım Uygulamaları'nda kullanılmamalıdır (T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı,2016). Bu durum da tarımsal üretimin başlangıcından itibaren güvenilir olduğunu, çevre ve insan sağlığına zarar vermediğini göstermektedir. Üretimin başlangıcından itibaren sulamada kullanılan su, kullanılan kimyasallar, toprak yapısına uygun gübre ve benzer girdiler üreticiler tarafından kayıt altına alınmalıdır. Bu kayıtlar kontrol ve sertifikasyon kuruluşlarınca belirli dönemlerde kontrol edilmektedir.

Türkiye'de İyi Tarım Uygulamaları

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından 2004 yılında yayınlanan Tüzük, İyi Tarım Uygulamaları'na ilişkin yasal zemin oluşturmuştur. Ülkemizde 8 Eylül 2004 tarih ve 25577 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "İyi Tarım Uygulamaları Yönetmeliği" ile dünya ve Avrupa EUREPGAP kurallarına göre üretim yapılması sağlanmıştır (Ersun ve Arslan, 2011). Bu yönetmeliğin benimsenmesindeki en önemli sebep ise Türkiye'nin yaş sebze ve meyve ihracatının büyük bir bölümünün Avrupa Birliği ülkelerine yapılmasıdır. Türkiye'de üretilen yaş sebze ve meyvenin kimyasal kalıntılar ve benzer sebeplerle Avrupa'dan iade edilmesi güvenli tarım ürünlerine dolayısıyla İyi Tarım Uygulamaları'na yönelimi sağlamıştır.

Türkiye'de İyi Tarım Uygulamaları; yaş meyve ve sebze, çiçek ve süs bitkileri, çay, fide ve fidancılık ile tarla bitkilerinde yetkili kontrol ve sertifikasyon kuruluşları mevcuttur(Ersun ve Arslan, 2011). Bu sebeple üreticiler uluslararası pazarlarda rekabet güçlerini arttırmak için İyi Tarım Uygulamaları'na; çevresel, fiziksel koşullarının el verdiği ölçüde geçmelidirler. İyi Tarım Uygulamaları'na geçmek yalnızca üreticilerin iç ve dış pazarda rekabet güçlerinin yükselmesini sağlamakla kalmayıp aynı zamanda hem Türkiye'deki hem de ihracat yapılan ülkelerdeki tüketicilerin sağlığına olumlu yönde katkı sağlayacaktır. İyi Tarım Uygulamaları yalnızca iyi tarım ürünlerini tüketen bireylerin sağlığını değil, iyi tarım ürünleri üretiminde çalışan personelin de hijyen kurallarına uygun üretim yapmasını sağlayarak, böylece personelin de sağlığını dikkate almaktadır. Ayrıca Türkiye'de Avrupa Birliği ülkelerinden farklı olarak İyi Tarım Uygulamaları'nı teşvik etmek amacıyla iyi tarım üretimi yapan üreticilere çok düşük faiz oranlı tarım kredileri kullandırılmak yoluyla destek de sağlanmaktadır. İyi tarım ürünleri üreticilerinin bu desteklerden yararlanabilmeleri için sağlamaları gereken teknik kriterler de yayınlanan

tebliğler ile belirlenmiştir. Ayrıca iyi tarım ürünleri üretimi yapan çiftçilere; meyve sebze üretim alanları için dekar başına yapılacak destekleme ödemesi 50 TL, örtü altı üretim alanları için dekar başına yapılacak destekleme ödemesi 150 TL ve süs bitkileri, tıbbi aromatik bitkiler için ise dekar başına 100 TL'dir. (T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı(2017). Ek olarak İyi Tarım Uygulamaları yalnızca bitkisel üretim düzeyinde yapılmamakta olup hayvansal üretim ve su ürünleri yetiştiriciliği (levrek, çipura, alabalık) olarak da gerçekleşmektedir. Bu sebeple çiftçilerin hayvancılık faaliyetlerine göre Ziraat Bankası'nda düşük faizli çiftçi kredisi alabilme imkânları İyi Tarım Uygulamaları'nın hayvansal üretim boyutunda da bulunmaktadır.

Tüm bu destekler üreticilerin pazara daha rahat girmesi ve rekabet gücüyle beraber ürün kalitesini artırmasını, uzun dönemde ise verimliliğin sağlanmasıyla maliyetlerini düşürmesi gibi faydaları da beraberinde getirmektedir. Böylelikle tüketiciler de güvenli gıda temini sağlayarak sağlığa zarar veren riskleri yok etmektedirler. İyi tarım ürünleri üretiminde kullanılan ürünlerle ilgili bilgi edinmelerini ve talepleri doğrultusunda güvenilir gıda teminini sağlamaktadırlar. Perakendeciler ise üreticilerle sorunsuz anlaşarak, tüketicilerin güvenini kazanabilmektedirler. Tarımsal açıdan ise tarım işçilerinin sağlık risklerini en aza indirgemekte ve gelir artışlarını sağlayarak refah seviyelerini yükseltmektedir. Çünkü uzun dönemde üretim maliyetleri düştüğü için verimlilik artmaktadır. Çevresel açıdan ise tarımın çevreye yaymış olduğu negatif dışsallıkları azaltarak, biyoçeşitliliğin korunmasına, sürdürülebilir üretimin sağlanmasına katkıda bulunan, çevreyle dost bir tarımsal üretim gerçekleştirilmektedir.

Çizelge-1: İyi Tarım Uygulamaları Göstergeleri

Yıllar	İl Sayısı	Üretici Sayısı	Üretim Alanı(da)
2007	18	651	53.607
2008	19	822	60.231
2009	42	6.020	1.702.804
2010	48	4.540	781.741
2011	49	3.042	499.632
2012	47	3.676	837.171
2013	56	8.170	985.099
2014	53	21.332	2.147.705
2015	61	39.740	3.443.955
2016	64	55.609	4.741.075

Kaynak: T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı(2017) (Erişim Tarihi:14.10.2017)

Çizelge-1'e göre 2007 yılından 2016 yılına kadar (2012 ve 2014 yılları hariç) İyi Tarım Uygulamaları'na geçen il sayısı artış göstermiştir. Bu duruma paralel olarak da üretici sayısı ve üretim alanlarında da genel anlamda artış olduğu gözlemlenmektedir. İl sayısı, üretici sayısı ve üretim alanı miktarındaki en fazla artış ise 2016 yılında gerçekleşmiştir.

Çizelge-2: 2016 Yılı İyi Tarım Uygulamaları Üretim Alanları

İl	**Üretici Sayısı**	**Üretim Alanı (da)**
Balıkesir	1377	158.098
Giresun	1782	20.482
Samsun	1453	143.154
Gaziantep	14.133	1.108.242
Malatya	5482	273.829
Şanlıurfa	9956	799.383
Denizli	4153	176.681
İzmir	1229	104.513
Kilis	1381	84.442
Aydın	1940	129.028

Kaynak: T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı(2017)(Erişim Tarihi: 15.10.2017)

Çizelge-2'de Türkiye'deki İyi Tarım Uygulamaları üretiminin en fazla yapıldığı iller gösterilmiştir. Buna göre İyi Tarım Uygulamaları yapan üretici sayısının en fazla olduğu il 14.133 ile Gaziantep'tir. Dolayısıyla, Gaziantep'te İyi Tarım Uygulamaları yapılan arazi sayısı da en fazladır. İyi Tarım Uygulamaları'nın en fazla yapıldığı illerde genellikle o illerde yetiştirilen tarım ürünleri ağırlık göstermektedir.

İyi Tarım Uygulamaları Örneği Olarak Migros Ticaret Anonim Şirketi

İyi Tarım Uygulamaları yalnızca üreticilere ve tüketicilere değil perakendecilere de fayda sağlamaktadır. Üreticilerin refah ve gelir artışının sağlanması ile tüketicilerin sağlıklarına zarar vermeyen güvenilir iyi tarım ürünlerini tüketebilmeleri ancak aracı kurumlar vasıtasıyla gerçekleşebilmektedir. Çünkü üreticilerin ürettiği tarım ürünlerini doğrudan tüketicilere pazarlamaları veya tüketicilerin doğrudan gidip üreticilerin tarım arazilerinin bulunduğu yerlerde alışveriş yapmaları durumu az sayıdadır. Bu

sebeple aracı kurumlara, hem iyi tarım ürünlerinin tanıtımını sağlayarak pazarlama yapabilmeleri hem de üreticilerden daha fazla iyi tarım ürünü temin ederek bu perakendecilere olan talebin arttırılması açısından daha çok iş düşmektedir. Elbette ki bu durum kar maksimizasyonu ve rekabet gücünün yüksek olması amacıyla hareket eden rasyonel perakendeciler(aracı kurumlar) için geçerlidir.

Bu bağlamda gerek yurt dışında olsun gerek yurt içinde olsun iyi tarım uygulamalarının perakendeciler aracılığıyla tüketicilere ulaştırılması farklı düzeylerde sağlanmaktadır. Özellikle Avrupa Birliği ülkelerinde üreticiler iyi tarım uygulamalarını süpermarketler için yapmaktadır(PHDEC,2016). Çünkü, süpermarketler iyi tarım ürünlerini talep etmektedir. Bu da Avrupalı üreticilerin iyi tarım uygulamalarına daha fazla yönelmelerini sağlamaktadır. Türkiye'de ise yerel marketlerin bu konuda bilgisi yeterli düzeyde değildir. Ulusal marketlerde ise ürünler yurt içinin her noktasına dağıldığı ve dolayısıyla her gelir grubundaki özellikle de üst gelir grubundaki bireylere daha fazla ulaşma şansları bulunduğu için iyi tarım ürünlerini tercih etme ihtimalleri artmaktadır. Bunun en bilinen örneklerinden biri de Türkiye'de pek çok şehirde şubesi bulunan ünlü süpermarketlerden biri olan Migros Ticaret A.Ş.'dir.

Bu bölümde Migros Ticaret A.Ş.'nin iyi tarım uygulamaları ile ilgili bilgiler verilerek, üreticilere, tüketicilere ve Migros Ticaret A.Ş.'ye etkileri tartışılmaktadır.

Migros Ticaret Anonim Şirketi'ne Tarihsel Bakış

İstanbul'un giderek artan nüfusu, İstanbul şehir merkezi ve çevresindeki semtler arasındaki fiyat uçurumları ve giderek artan hayat pahalılığı karşısında 1954 yılında İstanbul Belediyesi tarihi bir karar alarak, İsviçre'de "Ucuzluğun Kralı" adıyla bilinen Migros teşkilatının benzerinin Türkiye'de kurulmasını kararlaştırmıştır. Böylece gıda ve ihtiyaç malzemelerinin halka en uygun fiyat ve kaliteden belediye kontrolünde sunulmasının yolu açılmıştır. Migros, ilk hijyenik ambalaj, ilk etiket ve raf ömrü uygulaması gibi bugün çağdaş perakendenin olmazsa olmazları ile Türk tüketicisini ilk kez bu dönemde tanıştırmıştır. 1975 yılında kurduğu dev merkez deposu ile Migros, meyve ve sebzelerin taze ve ekonomik olarak tarladan tüketiciye ulaşması için meyve sebze alım bürolarının gelişmesi ile sağlıklı bir dağıtım için gerekli altyapıyı oluşturmuştur. 1981 yılında Migros'un çeşitli ilaveler ve gelişmelerle ana deposu hizmete girmiş, bakliyat

gibi ürünlerin hijyenik olarak depolanarak, paketlenerek sağlıklı bir şekilde satışa hazırlanması için yatırımlar yapılmış ve et işleme merkezi devreye girmiştir. 1989 yılı sonunda 2 büyük ilde 34 mağazayla hizmet veren Migros, ekonomik fiyatları ve sağlığa uygun kaliteli ürünleri ile tüketiciler tarafından "Dürüst Satıcı" kimliğiyle benimsenmiştir. Türkiye'nin dışa açık ekonomik politika izlemesini takiben Türk tüketicisinin değişen istek ve beklentilerini iyi analiz eden Migros, 1990 yılının sonundan itibaren büyük mağazacılık uygulamasına başlamıştır(Migros Kurumsal,2016). Migros böylece İstanbul'dan başladığı çağdaş perakendecilik uygulamalarını, Türkiye'nin dört bir yanındaki tüketiciye aynı standartlarda ürün ve hizmet sunarak yaygınlaştırmıştır. Migros, 2010 Ocak ayında Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı öncülüğünde "İyi Tarım Uygulamaları" projesini hayata geçirmiştir. Bu proje ile Migros, meyve ve sebze reyonlarına 214 farklı kritere göre, anlaşmalı çiftçilerin kalite ve hijyen standartlarına uygun olarak ürettiği "İTU logolu" ürünleri taşıyacağını açıklamıştır. Ayrıca Migros, Türk perakende sektöründe ilk kez başlattığı 'İyi Tarım Uygulamaları' ile meyve-sebzeden sonra beyaz ette, hizmete açtığı kendi entegre tesisiyle kırmızı ette, taze gıdanın referans noktası olmuştur. Migros 'İyi Gelecek' anlayışıyla sürdürülebilirlik çalışmalarında çevre, insan ve iyi yaşam konularında öncü adımlar atarak BİST'in (Borsa İstanbul) sürdürülebilirlik endeksine giren tek perakendeci şirket unvanını almıştır (Migros Kurumsal Sitesi,2016).

Migros Ticaret A.Ş.'nin İyi Tarım Uygulamaları

Migros Ticaret A.Ş. ülkemizde perakende sektöründe pek çok yeniliğin öncüsü konumundadır. Bu yeniliklerinden biri de 2010 Ocak ayında Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı öncülüğüyle iyi tarım uygulamalarını hayata geçirmesi olmuştur. Böylece Migros Ticaret A.Ş.'deki pek çok meyve ve sebze İTU sertifikalı olarak satışa sunulmaya başlamıştır(Sabah Gazetesi,2011). Bu yenilik Migros Ticaret A.Ş.'nin çevreyle dost uygulamalarından yalnızca birisidir. Doğada çözünebilen poşet uygulaması, tekrar tekrar kullanılabilen bez çanta projesi de çevreyle dost yeniliklerindendir(Migros Kurumsal,2016). Kısacası Migros Ticaret A.Ş. tüketicilere yenilikçi hizmetler sunup büyümesini devam ettirirken, çevreye de duyarlı davranmaya son derece özen göstermektedir.

Migros Ticaret A.Ş.'nin önemli yeniliklerinden birisi olan iyi tarım ürünlerini ürün sepetine dâhil etmesi ise yalnızca perakendeci olarak firmanın kendisini değil, iyi tarım ürünlerini temin ettiği çiftçileri yani üreticileri ve bu

ürünleri sunduğu tüketicileri de farklı düzeylerde etkilemektedir. Bu bölümün alt bölümlerinde Migros Ticaret A.Ş.'nin iyi tarım uygulamalarının üreticiler, tüketiciler ve firmanın kendisi üzerindeki etkileri incelenmektedir.

Üreticilere Etkileri

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın destekleriyle Ocak 2010'da İyi Tarım Uygulamaları'na geçen Migros Ticaret A.Ş., İyi Tarım Uygulamaları yapan anlaştığı çiftçilerin ürettiği yaş sebze ve meyvenin tamamını satın alacak şekilde bir sözleşme yapmıştır. Özellikle Bursa ve Akdeniz Bölgesi illeri ağırlıklı olmak üzere tüm Türkiye'deki üreticilerle işbirliği yapmıştır. Böylece hem İyi Tarım Uygulamaları'na geçen üreticilerin ürünlerini arz etme ihtimali artmış hem de üreticilerin İyi Tarım Uygulamalarına teşviki sağlanmıştır. Bu da Türkiye'deki üreticilerin dünya standartlarında üretim yapmasını sağlamıştır. Türkiye'deki üreticiler yurt içinde iyi tarım ürünü arzını sağlayacağı piyasayı daha rahat bulacak, ayrıca iyi tarımsal üretim hacmini arttırdıkça uluslararası piyasalarda da rekabet gücü ve ihracat potansiyeli artacaktır. Çünkü, tarım arazileri İyi Tarım Uygulamaları kapsamında dönemsel kontrollerden geçtiği için çiftçiler açısından tarım arazilerinin daha verimli ve üretken olması da sağlanmış olmaktadır. İyi Tarım Uygulamaları yapılan arazinin verimi ve üretkenliği, üreticinin ürününü daha ucuza arz etmesini sağlayarak perakendecilerin ve dolayısıyla bu konuda Türkiye'deki en büyük perakendecilerden biri olan Migros Ticaret A.Ş.'nin iyi tarım ürünü arz eden çiftçiyi daha fazla talep etmesini sağlayacaktır. Bu durumda da Migros Ticaret A.Ş.'nin İyi Tarım Uygulamaları'na geçişi, üreticilerin iyi tarımsal ürünlerini düzenli ve istikrarlı bir şekilde satmalarına olanak sağlayacaktır. Migros Ticaret A.Ş, İyi Tarım Uygulamaları sertifikalı tedarikçi sayısının artırılmasına yönelik, pilot projelerle bölgesel olarak çalışılan Tarım Kredi Kooperatiflerine eğitimler verilmiş, İyi Tarım Uygulamaları sertifikası alınması yönünde bilgi desteği ile yönlendirme sağlanmıştır. 2015 yılında Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından yetkilendirilmiş bir kontrol ve sertifikasyon kuruluşu tarafından üretim ve işletme alanları denetimlerinden geçerek 18 çeşit meyve-sebze ürününde 7 kez İyi Tarım Uygulamaları Grup Sertifikası almıştır. Sertifikasyon çalışmaları sonucunda, 30 üreticinin İyi Tarım Uygulamaları kapsamında verilen devlet desteğinden yararlanmaları sağlanmıştır. 2015 yılı yılsonu itibarıyla, İyi Tarım Uygulamaları usul ve esaslarınca üretilmiş 117 çeşit ürüne ait 245 adet İyi Tarım Uygulamaları sertifikasına sahip olan 882

adet üreticiden ürün temini yapılmıştır. (Migros Ticaret A.Ş Faaliyet Raporu,2015).

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ve Migros Ticaret A.Ş.'nin hayata geçirdiği bu proje sayesinde İyi Tarım Uygulamaları'nın üreticiler tarafından daha fazla bilinmesi ve dolayısıyla üreticilerin iyi tarımsal üretime geçişi de sağlanmış olacaktır. Bunlar da beraberinde üreticilere yukarıda bahsi geçen faydaları getirecektir.

Migros Ticaret A.Ş. Genel Müdür Yardımcısı Cem Rodoslu, 5 yılda İyi Tarım Uygulaması'nı hayata geçiren 450.000 üreticiden 350.000 tonluk ürün aldıklarını ve tazenin iyisini müşterilerine sunduklarını dile getirmiştir. 750 milyon TL'lik sebze meyve alımı yaptıklarını belirten Cem Rodoslu, bunun %70'inin İyi Tarım Uygulamaları kapsamında yapıldığını söylemiştir (Hürriyet Gazetesi,2014). Cem Rodoslu'nun bu söylemi de Migros Ticaret A.Ş.'nin İyi Tarım Uygulamaları'nı hayata geçirmesinden bugüne kadar geçen 5 yıllık süreçte üretici sayısının arttığını, dolayısıyla üreticiye fayda sağladığını göstermektedir.

Migros Ticaret Anonim Şirketi'ne Etkileri

Türkiye'de perakendecilik sektöründe pek çok yeniliğin öncüsü firmalardan olan Migros Ticaret A.Ş. kuruluşundan bu yana hem güvenilir gıda temini sağlamaya çalışmış hem de tüketicilerinin taleplerine ihtiyaç vermiştir. Bu bağlamda Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın desteklediği İyi Tarım Uygulamaları kapsamındaki iyi tarım ürünlerini manav reyonlarına sunmuştur. İyi Tarım Uygulamaları ile üretilen ürünlerin Migros Ticaret A.Ş. mağazalarına girdiği 2010 yılından günümüze kadar Migros Ticaret A.Ş., mağazalarındaki iyi tarım ürünü miktarını ve iyi tarım ürünü tedarik ettiği üretici sayısını arttırmıştır. Bu artışın sebebi ise tüketicilerin iyi tarım ürünlerine yoğun ilgi göstermesidir. İyi Tarım Uygulamaları ile birlikte Migros Ticaret A.Ş.'nin taze gıdadaki sepet ortalaması %32 artmıştır ve sebze meyvede tüketiciler daha fazla alışveriş yapmaya başlamıştır. 71 ilde mağazası bulunan ve Türkiye'deki büyük perakende şirketlerinden biri olan Migros Ticaret A.Ş., üreticilerden çok büyük miktarlarda ürün satın aldığı için meyve sebze fiyatlarında da yükselme olmadığını açıklamıştır (Milliyet Gazetesi,2010). Böylece iyi tarım ürünlerinin fiyatı, İyi Tarım uygulanmayan tarım ürünlerine göre değişmemiştir. Yani, iyi tarım ürünlerinde normal tarım ürünlerine göre fiyat artışı yaşanmadan daha güvenilir ve sağlıklı ürünler tüketmek isteyen tüketicinin iyi tarım ürünlerine olan talebi artmıştır. Ayrıca

Migros Ticaret A.Ş. İyi Tarım Uygulamaları'na ilk geçişinde Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ile düzenlediği basın toplantısının yanı sıra televizyon reklamlarıyla da iyi tarım ürünleri konusunda farkındalık yaratarak bu ürünlere olan talebi arttırmıştır. Hatta İyi Tarım Uygulamaları'na "İyi Tarım İyi Gelecek" sloganıyla çıkan Migros Ticaret A.Ş. bu yöndeki karlılığını ve farkındalığı arttırdığı için son dönemlerde de bu sloganını "Migros size iyi gelecek" şeklinde değiştirmiştir. Hormonlu ve antibiyotikli olduğu ileri sürülen tavukta da tüketicilerden gelen talepler doğrultusunda sepetine iyi tavuk ürünlerini dahil eden Migros Ticaret A.Ş., Eylül 2014 tarihinden beri iyi tavuk satışı yapmaktadır. Tavuk satışlarında ise %20 artış sağlanmıştır (Hürriyet Gazetesi,2014). Migros Ticaret A.Ş. Genel Müdür Yardımcısı Cem Rodoslu, 30 milyon TL'lik yatırımla hayata geçirilen Migros Et Tesisleri'yle birlikte 2013-2014 döneminde et satışlarının %13.5 arttığı bilgisini vermiştir(Sabah Gazetesi,2014).

Migros Ticaret A.Ş. ulusal ve uluslararası seminerler ile üretici ve tüketici bilincini arttırmaya yönelik çalışmalar yaparken, İyi Tarım Uygulamaları konusunda da çok hassas davranmaktadır. Marketlerinde bu üreticilerden gelen ürünleri belirli ambalajlarla tüketiciye açık olarak gösteren Migros Ticaret A.Ş., çiftçilerin de gerekli standartlara uymasını düzenli olarak izlemektedir (Dünya Gazetesi,2012). Kalite güvencesi ile hareket eden Migros Ticaret A.Ş.'nin hem kendi itibarını ve adını koruyup yükseltmek hem de karını maksimize etmek için bu girişimlerde bulunması son derece rasyonel bir çabadır.

Tüketicilere Etkileri

Bireylerin eğitim seviyesinin günden güne artışına paralel olarak tüketim bilinçleri de artış göstermektedir. Artık tüketiciler mutfaklarına sağlığa zarar vermeyen, üretiminden tezgâhlara gelinceye kadarki her aşamada çevreye ve insan sağlığına zararlı maddelerin bulunmadığı gıda ürünlerini sokmaktadır. Bu bilinçle hareket eden tüketiciler genellikle gelir seviyesi de yüksek olan tüketicilerden oluşmaktadır(Straughan, Roberts, 1999). Dolayısıyla bu yönde kaliteli hizmet ve ürün sunan Migros Ticaret A.Ş.'nin İyi Tarım Uygulamaları'na geçmesi tüketiciler üzerinde etkili olmuştur. 71 ilde şubesi bulunan Migros Ticaret A.Ş., bu 71 ildeki tüketicilere iyi tarım ürünleri sunmaktadır. Migros Ticaret A.Ş kalite anlayışı ve güvenilir gıda hizmeti sebebiyle tüm gelir gruplarına hitap etmesine rağmen, tüketicilerinin büyük çoğunluğu üst gelir gruplarından oluşmaktadır. Bu

durum da eğitim seviyesinin artmasının beraberinde genellikle gelir düzeyinde artış ve tüketim bilinci getirmesi sebebiyle Migros Ticaret A.Ş.'nin iyi tarım ürünlerine yönelmesini de doğrulamaktadır. Migros Ticaret A.Ş. gerek reklamlarıyla gerekse basın bültenleri ve genel müdürlerinin gazetelere verdikleri röportajlarla tüketicilerin iyi tarım ürünleri ve bu ürünlerin Migros Ticaret A.Ş. de yer aldığı ile ilgili tüketicilerde farkındalık oluşturmaktadır. Ayrıca Migros Ticaret A.Ş.nin reyonlarındaki sebze ve meyvelerin iyi tarım ürünü olduğunu belirten etiketlemeleri de bulunmaktadır. Böylece tüketiciler Migros Ticaret A.Ş.'nin büyük alımlar yapması sebebiyle iyi tarım ürünlerinde fiyat artışının yaşanmamasından olumlu yönde etkileneceklerdir. Çünkü sertifikalı ve güvenilir iyi tarım ürünleri, herhangi bir denetimden geçmeden üretilen tarım ürünlerine kıyasla daha çok tercih edilecektir. Hangi gelir grubunda bulunursa bulunsun daha sağlıklı gıda tüketiminde bulunmak isteyen bireyler böylece aynı fiyata sertifikalı, temiz ve güvenilir gıda ürünü satın almış olacaklardır. İktisadi açıdan rasyonel davranan bireyin iyi tarım ürünlerine olan talebi artacaktır.

Migros Ticaret A.Ş. İyi Tarım Uygulamaları ile ilgili yaptığı reklamlarda "İyi Tarım İyi Gelecek " sloganına uyumlu şekilde ya tüketicilerin aileleri ve kendileri için ya da doğrudan çocuklar yani gelecek için sağlıklı gıda ürünü teması yer almaktadır. Örneğin; son dönemlerde yayınlamış olduğu reklamlarından biri, çocuklara kendi iyi tarım çiftliklerini maket olarak kurabilecekleri ve taze sebze meyvelerini Migros Ticaret A.Ş.'ye satabilecekleri şeklindedir. Böylece İyi Tarım Uygulamaları ile ilgili daha çocukken farkındalık yaratılarak gelecek nesillerin sağlıklı, güvenilir gıda talepleri de göz önünde bulundurulmaktadır. Farkındalık düzeyinin artması da iyi tarım ürünlerine olan talebi arttıracaktır.

Sonuç ve Öneriler

Teknolojinin gelişmesi, değişen yaşam koşulları, beşeri sermayede artış ve tüketim bilincinin gelişmesi gibi pek çok etken gıda ürünlerine olan talebi yönlendirmiştir. Talebin değişmesiyle birlikte de hem tüketicilerin taleplerine uygun olan hem de firmalara karlılık sağlayacak uygulamalar gelişmiştir. İnsan, hayvan ve çevre sağlığına zarar vermeyen, ekonomik açıdan karlı, tarımda sürdürülebilirliğin ve izlenebilirliğin sağlandığı, üretimin her aşamasının kayıt altına alındığı İyi Tarım Uygulamaları tarımsal üretimde yerini almıştır. Üreticilerin ürettiği tarım ürünlerini arz etmeleri

perakendeciler yoluyla mümkün olduğundan perakendeciler de tüketicilerin güvenilir, sağlıklı gıda taleplerini üreticilerden aldıkları iyi tarım ürünleri yoluyla sağlamaktadırlar. Özellikle Avrupa Birliği'nde üreticiler genellikle süpermarketler için iyi tarım ürünü üretmektedirler. Böylece iyi tarım ürünlerini arz edebilecekleri pazarı rahatlıkla bulabilmektedirler. Türkiye'de de 2010 yılında Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın Migros Ticaret A.Ş. ile birlikte gerçekleştirdiği proje ile İyi Tarım Uygulamaları Migros Ticaret A.Ş.'nin önemli yatırım hamlelerinden biri olmuştur. Kuruluşundan bugüne kadar kaliteli, güvenilir ve hijyenik ürünler sunma amacında olan Migros Ticaret A.Ş. İyi Tarım Uygulamaları ile bu amacını ve tüketicilerin kalitesine duydukları güveni pekiştirmiştir. Tüketicilerden gelen olumlu tepkiler ve talep artışıyla beraber iyi tarım ürününü, iyi et ve iyi tavuk olacak şekilde bitkisel üretimden hayvansal üretime kadar genişletmiştir. Migros Ticaret taze gıdadaki sepet ortalaması %32 artmıştır ve sebze meyvede tüketiciler daha fazla alışveriş yapmaya başlamıştır. İyi tavuk ürünlerini de İyi Tarım Uygulamaları kapsamına dahil eden Migros Ticaret A.Ş., Eylül 2014 tarihinden beri iyi tavuk satışı yapmaktadır. Tavuk satışlarında ise %20 artış sağlamıştır. İyi tavuktan sonra iyi eti de devreye sokmuş ve 30 milyon TL'lik yatırımla hayata geçirilen Migros Et Tesisleri'yle birlikte 2013-2014 döneminde et satışlarının %13.5 arttığı bilgisi verilmiştir. İyi Tarım Uygulamaları, Migros Ticaret A.Ş. müşterilerinde ve yapılan reklamlar dolayısıyla da tüm tüketicilerde farkındalık oluşturmuştur. Bu da tüketicilerin temiz ve güvenilir gıda tüketmelerini ve sağlıklı nesiller yetişmesini desteklemektedir.

Migros Ticaret A.Ş.'nin İyi Tarım Uygulamaları 2010 yılından bugüne kadar üreticiler, tüketiciler ve Migros Ticaret A.Ş. için pek çok olumlu etki yaratmıştır. Bu olumlu etki pek çok perakendeci için de tetikleyici olmuştur. Örneğin, İstanbul Hali de iyi tarım ürünlerinin yaygınlaştırılması ve kendi pazarlarında yer alması için çalışmalar başlatmış ve bu çalışmalarda Migros Kalite Yönetim İyi Tarım Uygulamaları Sorumlusu Mesut Öztürk de bulunmuştur. Buna benzer çalışmaların, uygulamaların artmasıyla iyi tarım ürünleri ile ilgili farkındalık daha çok artacak bu da tüketicilerin sağlıklı ve güvenilir gıdaya ulaşmasını kolaylaştıracaktır. Ayrıca Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı da İyi Tarım Uygulamaları ve iyi tarım ürünleri ile ilgili kamu spotu niteliğinde tanıtıcı reklamlar hazırlayarak hem üreticileri hem de tüketicileri bu konuda bilinçlendirmelidir. Bakanlıkça raflarında iyi

tarım ürünlerini bulunduran perakendecilere reklam ve tanıtım desteğinin verilmesi, vergi indirimi vb. uygulamaların yapılması da hem perakendecilerin hem de üretici ve tüketicilerin faydasına olacaktır.

Kaynakça

Abdurahman, Abdülkadir Mustafe (2016), *"The Comparison of Agricultural Knowledge and Information Systems (akis) for Adopters and Non-adopters of Good Agricultural Practices (GAPs) in Bafra District of Samsun, Turkey",* Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Samsun.

Aksoy, Ayça, Buket Bahar Dıvrak, Ercan Sütlü (2013), "İyi Tarım Uygulamaları El Kitabı" ISBN: 978-605-86596-6-7, İstanbul.

Anonim(2017), University of Kentucky. http://www.uky.edu. Erişim Tarihi:15.10.2017.

Dişbudak, Kutay (2008), "Avrupa Birliği'nde Tarım-Çevre İlişkisi ve Türkiye'nin Uyumu" AB Uzmanlık Tezi Ankara.

Doğan, Bilal(2017), *Üreticilerin İyi Tarım Uygulamaları İstekliliklerini Etkileyen Faktörlerin Analizi: Kahramanmaraş İli Örneği,* Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş.

Dünya Gazetesi (2012), http://www.dunya.com/tarim-ve-hayvancilik/iyi-tarim-5-bin-ciftciye-ulasti-150344h.htm Erişim Tarihi 22.10.2016.

Ersun, Nur, Kahraman Arslan (2011), Türkiye'de Organik Tarım ve İyi Tarım Uygulamaları Üretim ve Pazarlama Esasları İstanbul Ticaret Odası Yayınları Yayın No: 2010-101, İstanbul.

Europe's Common Agricultural Policy (2017), http://ec.europa.eu/agriculture/cap-for-our-roots/about/index_en.htm Erişim Tarihi: 10.02.2017

FAO (2017), http://www.fao.org/about/en/ Erişim Tarihi: 12.02.2017

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (2017), http://www.tarim.gov.tr/Konular/Bitkisel-Uretim/Iyi-Tarim-Uygulamalari/Istatistikler Erişim Tarihi: 15.10.2017

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (2017), http://www.tarim.gov.tr/sgb/Belgeler/SagMenuVeriler/BUGEM.pdf Erişim Tarihi: 14.10.2017

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (2016), http://www.tarim.gov.tr/Konular/Bitkisel-Uretim/Iyi-Tarim-Uygulamalari Erişim Tarihi: 19.10.2016.

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (2016), http://www.tarim.gov.tr/Konular/Tarimsal-Destekler/Alan-Bazli-Destekler/Iyi-Tarim-Uygulamalari-Destegi Erişim Tarihi: 19.10.2016.

GLOBALGAP (2016) http://www.globalgap.org/uk_en/who-we-are/about-us/history/ Erişim Tarihi: 19.10.2016

GLOBALGAP (2017) http://www.globalgap.org/uk_en/who-we-are/members/retailers-food-service/index.html Erişim Tarihi: 12.02.2017

Gözen, Hande(2010), *Seracılık Üretimi Faaliyetlerinde İyi Tarım Uygulamaları: Kıbrıs Magosa Örneği,* Yüksek Lisans Tezi. Namık Kemal Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tekirdağ.

Güzel, Merve (2012), "*Tarımda Kalite Uygulamaları Kapsamında İyi Tarım Uygulamalarının (GAP)Yeri Ve Bir Örnek Uygulama"*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

Hasdemir, Mehmet, Cemal Taluğ(2012), Kiraz Yetiştiriciliğinde İyi Tarım Uygulamalarının Benimsenmesini Etkileyen Faktörlerin Analizi, *Batı Akdeniz Tarımsal Araştırma Enstitüsü,* Cilt:29, Sayı:1, 23-36.

Hobss, E. Jill(2003), Incentives For The Adoption Of Good Agricultural Practices, Background paper for the FAO consultation on Good Agricultural Practices, Rome, November 10-12 2003.

Hürriyet Gazetesi(2014) http://www.hurriyet.com.tr/iyi-tavuk-satislari-yuzde-20-arttirdi-27763936 Erişim Tarihi: 21.10.2016

İçel, Can Devin(2007), *Avrupa Birliği Ülkelerinde İyi Tarım Uygulamaları ve Türkiye ile Karşılaştırılması*, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı, AB Uzmanlık Tezi, Ankara.

Marine, C. Sasha, David Martin, Aaron Adalja, Sudeep Mathew, Kathrine L. Ewerts(2016), Effect of market channel, farm scale, and years in production on mid-Atlantic vegetable producers' knowledge and implementation of Good Agricultural Practices, *Food Control Journal,* Volume:59, 128-138.

Migros Ticaret A.Ş Faaliyet Raporu 2015, https://www.migroskurumsal.com/userfiles/file/faaliyet_raporu/migros_2015_tr_final.pdf Erişim Tarihi 21.10.2016

Migros Ticaret A.Ş. Kurumsal (2016), http://www.migroskurumsal.com/Icerik.aspx?IcerikID=43# Erişim Tarihi 21.10.2016

Milliyet Gazetesi (2010), http://www.milliyet.com.tr/default.aspx?ArticleID=1182851&aType=HaberDetay Erişim Tarihi 21.10.2016.

Özçatalbaş, Orhan, Demet Danış (2004), "Türkiye'de Yürütülen Tarımsal Yayım Çalışmalarının Eurepgap Belgesi İle İlişkisi" Türkiye 6.Tarım Ekonomisi Kongresi 16-18 Eylül 2004, Tokat.

Özercan, Engin (2012), *"İzmir İli Süs Bitkileri Yetiştiriciliğinde İyi Tarım Uygulamaları Potansiyelinin Değerlendirilmesi",* Ege Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir.

PHDEC(2016), http://phdec.org.pk/download/EU-GAP-Requirement.pdf

Rodriguez- Gonzales, R.M., R. Noguerol-Pato, C.Gonzales Barreiro, B. Cancho Grande, J. Simal Gandara(2011), Application of new fungicides under good agricultural practices and their effects on the volatile profile of white wines, Volume:44,Issue:1, 397-403.

Sabah Gazetesi(2011), http://www.sabah.com.tr/ekonomi/2011/10/31/migrosa-giren-tarim-urununde-256-kriter-araniyor Erişim Tarihi:20.10.2017

Sabah Gazetesi(2014), http://www.sabah.com.tr/ekonomi/2014/12/13/migrosun-sepetine-iyi-tarim-katkisi Erişim Tarihi: 14.10.2017

Straughan, Robert D., James A. Roberts(1999), Environmental segmentation alternatives: a look at green consumer behavior in the new millennium, *Journal of Consumer Marketing,* MCB UP Limited.

Subaşı, Sedat (2012), "İyi Tarım Uygulamaları", Alata Bahçe Kültürleri Araştırma İstasyonu Müdürlüğü, Mersin.